

DÜŞÜNCELER

Fransızlar ve biz

Yazan: Fazıl Ahmed Aykaç

Milletlerarası gerçek sevgi var mıdır? Bazan evet. Bence bunun en iyi ölçüsü şudur: Eğer siyasi dargınlıklar ve hatta savaşlar, ruhî dostluğu yıkamıyorsa iki ulus arasında inanılmağa değer bir bağ bulunduğuna kani olmak icab eder. Hem kani olmak icab eder, hem de böyle manevî bir unsur ihmal etmiyerek, maddî rabitaların kuvvetlenmesi ve günden güne verimli olması davasında o cevherden faydalanmak lâzım gelir. Biz Türkler böyle bir sevgi ve dostluk tanıyoruz. Ve bunu Umumi Harb yıllarında iyice tecrübe ettik. Malûmdur ki o yıllarda biz Fransızlarla cenkleşiyorduk. Gene malûmdur ki 1908 tarihinde meşrutiyetin ilânını müteakıb, iptida Bosna-Hersekî ilhak suretile Balkan ve cihan muvazenesinden mühim bir çivi söken (müteveffa) Avusturya İmparatorluğu, fırsat bekleyen bütün aç gözlere bir yağma salgınının ilk örneğini verdi. Ve böylece Trablusgarb, Balkan ve nihayet Umumi Harb felâketleri, üstüştüne çarptığımız birer torpil halinde infilâk ettiler. Lâkin... Evet bir dakika durup düşünmekte fayda vardır. Gerek büyük bir takım politikalarla menfaatlerin gerek aleyhimizde durmadan yapılmış zehirli propagandaların tesiri altında olarak eski Osmanlı İmparatorluğuna dost bir edâ takınamayan bugünkü mütteliklerimize karşı biz o günlerde de bir iç düşmanlığı, bir gönül barışmazlığı duymazdık. Bilâkis!

Hele Fransızlarla fikrî sempatimiz pek ziyade idi. Harbin en zalim güçlükleri bize sayısız zahmetler ve mahrumiyetler yağdırırken bütün mekteplerimizdeki Fransızca tedrisata bir sekte bile vermedik. Halbuki o zaman Almanların başlıca hedeflerinden biri bizi kendi kültürleriyle de fethetmekti. Ediblerimiz, şairlerimiz, hukukçularımız, filozof ve mütefekkirlerimiz, nihayet, en büyük ekseriyetle ilim, fen, san'at ve teknik adamlarımız - dikkate değer - bir hususiyet gösterdiler. Yani zekâları hiçbir dar taassubla hastalanmadı. Kendileri diğer Avrupa dillerine yabancı olmadıkları ve her büyük kavmin kendine has meziyetlerini gözden uzak tutmadıkları halde Fransız irfanile aralarındaki zekâ dostluğuna küçük bir vefasızlıkta bulunmadılar. Niçin? Bunda başlıca iki ruhî sebep aralıdır. İşte birincisi: Uzun zamanlar Türk gençliğinin zihnî terbiyesini, ruhî temayüllerini ve haslatlarile seçiyeye hususiyetlerini yakından takib etmiş olanlar görmüşlerdir ki Türk zekâsı, karakteri ve umumî psikolojisiyle Fransız ruhu arasında pek çok temas ve benzerlik noktaları vardır. Onların sonra da dikkate değer zekâ ve kavrayış yakınlıkları mevcuttur.

İkinci sebebi şöyle görürüz: Türk irfanı yalnız şark kültürünün duvarları içinde kalmayarak garb fikir hayatının enginine doğru ilk akınlarını yaptığı zaman, iptida karşısına Fransız edebiyatı çıkmıştır. Ancak eğer Türk kafası ve zevki, karşılaştığı bu hazinede, kendi ruhundaki civanmerdliği ve hürriyetile istiklâl bulmamış olsaydı, ona iştiyakını büsbütün alevleyecek bir cevher fevkalâde sıcak bir sevgile bağlanamazdı.. Orada istediğini, sevebileceğini tamamen bulabildiği içindir ki ona çok kıymet verdi

ve iktisadî, malî, siyasi menfaatler iki memleketi birbirile çarpıştırdığı vaziyetlerde bile Türk vicdanı Fransız kültürü sevgisini bırakmadı. Bundan ne çıkar? Ve bunları niçin söylüyorum?

İptida şu çıkar ki Türk ruhu ve cibilliyeti de Fransızinki gibi vuzuhu, aydınlığı ve muvazeneli ahenk içindeki kavi, zarif ve medenî cihan telâkkisini seviyor. Sıslı, müteassıb ve kaba zihniyetten hazetmiyor. Hele egoist, dar ve sade menfaatçi vicdandan iğreniyor. Çünkü o ruh, esasında demokratır ve cömerddir. Şu halde kendisinin müstakbel inkişaflarının istikametlerini tespit ederken bu vasıflar gözönünde tutulmalıdır.

Bunları ne vesile ile hatırladığım bahsine gelince, hemen itiraf edeyim:

Fransanın muhterem sefiri M. (Masiglie) nin geçen gün gazetelerde okuduğum beyanatı vesilesile.

Memleketinden toprağımıza dönen Fransız sefiri gazetecilerle bir mülâkatında Türk - Fransız ticarî münasebetlerinin müstakbel inkişafına dair çok ümid verici sözler söylemiştir. Şu hâdiseyi büyük bir memnuniyetle kaydediyoruz. Esasen daha İngiliz ve Fransızlarla bizim aramızda üçüzlü pakt imza edilmeden evvel, cihan barışına daima faydalı bir destek olacak olan bu hayırlı işin, Türk - İngiliz ve Türk - Fransız münasebetlerine iktisadî sahada da pek mesud bir genişlik temin etmeğe namzed bulunduğunu yazmıştık. İşte muhterem sefirin son beyanatı, beklediğimiz bu feyizli mevsimin yaklaşmış olduğunu göstermektedir. Hatırımızdan çıkarmamalıyız. Türk ve Fransız tarihleri malûm olan klâsik hatıraların dışında dahi birbirile pek mühim malî ve iktisadî bağılıklara malikti. O kadar ki Türkiyenin ekonomisi sahasındaki her genişlik veya darlığı aksi tesirini mutlaka dostlarımızla aramızdaki münasebetler üzerinde hemen gösterdiği gibi bu tesirler de hududlarını pek hayatî sahalara kadar ilerletebilmişlerdir. Ancak çok mühim - fakat ekseriya unutulmuş - bir noktayı hatırlardan çıkarmamak lâzım gelir. Pek küçük menfaatlere çengellenip kalan bazı hasis hesablar ve düşünceler çok defa büyük faydaların istihsaline engel teşkil eder. Dün yada herşeyi cılız menfaate bağlamak düsturu, çok defa en büyük ölçüdeki istifadelerin vücud bulamamasına sebebiyet verir. Hatta dünyanın ileriye gören birçok muazzam mütefekkirine uyarak iddia edebiliriz ki bugün müfteris hayvanlar halinde birbirini yiyen beşeriyet bu kadar saldırgan bir menfaat sarası de bunalmış olmasa, kendisinin çok daha nef'ine olan huzur ve servet zaferleri kazanabilirdi.

Pek samimiyetle temenni ederiz; zevk, san'at, felsefe, edebiyat, hukuk ve cemiyet telâkkileriyle demokrasi ideallerinde birbirini pek iyi anlayan, birbirine muvazi bir tekâmül yolu üzerinde yürüyen Fransızlar ve Türkler, şimdiden sonra aynı yakınlığı iktisadî alanlarda da tahakkuk ettirsinler. Zira her iki büyük milletin geçirdiği muazzam-tecrübelerden sonra başka türlü hareket cidden yazık olur; hem kendileri, hem medeniyet ruhu için!

Fazıl Ahmed AYKAÇ

